

Dr. Eudevít Keletí, kand. advok. v Lučenci:

## Válečné pôžičky a ich lombardovanie.

V sošite 6.—7. Právneho Obzoru (ročník 1923), bol uverejnený článok dra Karla Szegöva »Lombardný pôžičkový úkon«, v ktorom sa zabýva otázkou válečných pôžičiek svojho času na »lombard« upísaných a po zovrubnom rozobraní veci dospeje k záveru, že pokiaľ pri úpisovaní nebolo medzi stránkami nič iného ujednané, nemožno od upisovateľa už dnes právom požadovať zaplatenie nedoplatkov upísaných pôžičiek válečných.

Redakcia u článku podotýka, — a to cele právom — že konklúzie autorove sú čiastočne sporné. K tomu budiž dodané, že stoja i v protive s judikatúrou Najvyššieho súdu a nielen že konklúzie, ale ani východište si nie celkom šťastne zvolil pôvodca a práve pre nesprávny základ neobstojí ani jeho záver.

Autor totiž definuje nám pojem lombardného úkonu, prijíma pri tom definíciu Dra Františka Nagya (viď jeho »A magyar kereskedelmi jog kézikönyve« § 116., poznámka 10., [Príručka uhorského práva obchodného]) a prispôsobuje celý svoj článok tomuto základu, tejto definícii.

Ovšem neprávom. Lombardný úkon je právnym skutkom, z čoho vyplýva obchodná záležitosť, jako právny pomer. Prvý je dôvodom, druhý účinkom.

Aby sme poznali, jaký je ten účinok, ten právny pomer, ktorý sa vyvinie z obchodného úkonu — (v danom prípade z takzv. lombardu) — vezmime najabstraktnejšiu formu úpisu válečných pôžičiek, pri čom — predbežne — nechajme úplne stranou (jako to i Dr. Szegő vylučuje vo svojom článku), prípady, v ktorých stránka dala jakékoľvek písomné osvedčenie, lebo v tom-ktorom prípade prídu pri riešení celej otázky v úvahu v prvom rade písané (tedy umluvené) podmienky.

Nieкто sa svojho času dostavil k nejakej banke a prejavil vôľu, že chce upísať — na príklad — na VI. válečnú pôžičku. Nato sa mu sdělilo, že keď zaplatí vopred — na príklad — X korún, môže upísať desaťkrát toľko nominálnej hodnoty úpisov vál. pôžičky, ktoré mu banka opatrí a nedoplatky sa zaplatia pozdejšie. (Keď i toto abstrahujem, t. j. že i ohľadom tohoto niet úmluvy, sú tie splatné jakonáhle banka obdrží papiere a dá ich komitentovi k dispozícii.) Náš N. N. zaplatí vopred oných X korún a odíde. Čo sa stane tu v skutočnosti? Banka zakúpi od tretej osoby za 10-krát X korún zo svojho dotyčné pôžičky, drží ich pre svojho komitenta a čaká, kým ten príde, nedoplatok zaplatí a papiere si odnesie. Kým nedoplatky nie sú

úplne zaplatené, papiere sa nevydajú. Právnický rečeno: v danom prípade nestalo sa nič iného, len že banka dľa §§ 368. a násl. obch. zák. opatrla komitentovi isté papiere, a aby tento ich od jedného externusa zakúpil mohol, poskytla mu úver.

Tento celý priebeh sa menuje v bankovnom živote tiež lombardným úkonom a jako právny pomer javí formy komisionárstva a pôžičky (zápůjčky).

Preto som si dovoľil tvrdiť, že východište autorovo je nesprávne, keď definuje, že »lombardný úkon neni iným, než pôžičkou na ručný záloh«, t. j. laicky: «keď zastavím svoje cenné papiere v banke, povstane lombardný úkon«, veď v horejšom prípade — a tak sa to dialo abstraktne vždy pri upisovaní válečných pôžičiek, — nežiada sa u banky úver na vyplatené už, komitentom držané, a za úver banke do zálohu dané papiere, ale prostredníctvom banky, jako komisionára — (stránka nevstúpi v priamy styk s predávateľom, po prípade vydávateľom válečných pôžičiek!) — sa zakúpi papiere, ichž kúpnu cenu hradí komisionár (banka) zo svojho.

Máme-li už právne poznatky skutku upisovania válečných pôžičiek, nebude ťažké — in abstracto — odpovedať na otázku, je-li povinný komitent nahradiť komisionárovi to, čo tento následkom jeho poverenia vydá. (V konkrétnych prípadoch závisí ovšem mnoho od obsahu listiny komitentom podpísanej.) Ani v obchodnom zákone, ani v obchodnej zvyklosti, ani v občianskom práve nenájdeme opory pre zápornú odpoveď.

Dalo by sa namietat, že v skutočnosti ani banka nezaplatila predávateľovi papieru zaostalý, jej komitentom nekrytý obnos. Je všeobecne známe, že i poverené banky daly »lombardovať« u nich upísané lombardované válečné pôžičky a vôbec dostaly ďalekosiahle výhody, a komisionár len na to má nárok, čo on skutočne v hotovosti vydal, alebo čo na úkon užitočne vynaložil.

Táto námietka je ale už in concreto učinená, a má za následok, že sa vedie dlhé dokazovanie, čo vynaložila banka (komisionár) v skutočnosti, jaký je ten obnos, ktorý za komitenta vydala a docela iste vedie ku zaplaceniu určitej, od pôvodného úpisu snáď menšej čiastky, ale treba uvážiť, že v skutočnosti — in concreto — nenájdeme ani jedného prípadu, kde by sa upisovateľ válečných pôžičiek nebol zaviazal aspoň potiaľ, kedy a v jakých splátkach sa zaplatia nedoplatky, a v tomto prípade uvedená námietka — majúć písomné osvedčenie po ruke — už neobstoí a ani nemá za následok, čo do dokazovania použitie § 377. obch. zák.

Uvedenými výkladmi vstúpili sme už na pôdu konkrétnosti; bude snáď voľno tvrdiť, že v každom takom prípade uvedomila banka dotyčného upisovateľa, že upísanie válečných pôžičiek pre-



viedla, spravuje ich pre neho až do konečného vyplatenia jako depozit, a pokiaľ komitent proti tomu nič nenamietal, — (a niet asnáď prípadu, v ktorom by bol niečo namietal) — nastalo i prevedenie vlastníctva per constitutum possessorium (tak i § 428. rak. obch. zák.) a odpadá týmto i eventuelná námietka, že »casus« nastalý štátnym prevratom a týmto spôsobené znehodnotenie válečných pôžičiek postihuje banku jako majiteľku válečných pôžičiek.

Všetko, čo sme uviedli, úzko súvisí s vývodmi p. Dra Szegóva, obsaženými v jeho článku pod II. Abstraktne nemožno riešiť už otázku, či je banka držiteľom zálohu, depositárom, alebo komisiónárom, používajúcim svojho práva zádržného. Veď to závisí — jako je uvedené — na tom, jako sa viedly ďalšie agendy medzi zákazníkom a komisiónárom, — a dľa toho sa má riešiť, či sa stala banka, čo do spravovania válečných pôžičiek, depositárkou, alebo detentorkou na základe práva zádržného. A jestli je banka buď prvou, alebo druhou, niet právneho pravidla, ktoré by ju zaväzovalo k tomu, aby sa zachovala, »jako vo svojich vlastných záležitostiach«, tedy aby na príklad konvertovala válečné pôžičky v múčnu pôžičku, a toto tým menej, lebo nestoja jej k dispozícii ani hmotné prostriedky upisovateľove — čo ostatne in abstracto ani nepadá na váhu — ale len bezcenné jeho papiere, banka neni v zmienenej svojej povahe ani povinná válečné pôžičky pre zmenu v nich nastalú čím drier predať, lebo — jako je to dovedené — nedrži ich už jako komisiónárka, v smysle obch. zákona, ale jako súkromoprávna depositárka, držiteľka, na tú predpisov § 372. obch. zák. užiť nemožno. Treba tu uvážiť, že o znehodnotení vál. pôžičiek dozvedela sa súčasne s bankou i stránka, neinak o možnosti konvertovania, a mohla by ona učiniť ihneď potrebné opatrenia. (Mimochodom budiž podotknuté, že spomenutý § užíva výrazu »tovar« a pokiaľ obchodný zákon predpisuje niečo i na cenné papiere, užíva vždy výrazu »tovary a iné cenné papiere« alebo len posledného samotne.) (Srov. k tomu Dr. Nagy cit. dielo § 160., pozn. 13.)

Z uvedeného plynie, že pokiaľ medzi upisovateľom a bankou neni nič iného ujednané, odpovedá on osobne za lombardované válečné pôžičky a »nech je právne jednanie medzi stránkami upísaním válečnej pôžičky uzavrené jakejkolvek povahy, nech je tu smlúva mandatná, alebo komisiónárska, v každom prípade niesol nebezpečie upisovateľ, súc povinný nahradiť, čo ten, kto jeho príkaz vyplnil, zaň vynaložil.« Pán Dr. Szegó má vo svojom článku potiaľ pravdu, pokiaľ niekto už vyplatené válečné pôžičky dá do zástavy, t. j. prevedie lombardný úkon po spôsobe autorom zmienenom.

Je ešte nutné sa zabývať otázkou in concreto a uvažovať, jako sa v skutočnosti stalo upisovanie a čo sú jeho následky pre dlžníka.

Všeobecného pravidla určiť nemožno, lebo v každom konkrétnom prípade odvoláva sa či jedna, či druhá stránka na nejakú pri úpise vystavenú listinu, a pravdepodobne dľa nej sa bude riešiť celý spor. Ale u každého úpisu válečných pôžičiek možno zistiť niektoré spoločné momenty; asi každého upisovateľa pohnul k upísaniu všeobecný prospekt, dľa ktorého je to úplne bezpečným uložením peňazí, že upisovateľ bude povinný úrokovat' nezaplatenú čiastku, že bude môcť ich použiť k zaplateniu daní z válečného obohatenia, že pôžička požíva sirotskej istoty atď., a že krome napred' složeného obnosu nebude sa musieť nič ďalšieho zaplatiť, len z úrokov upísaných pôžičiek amortizuje sa sám od seba celý zaostalý obnos, ba čo viac, ešte mu pripadá i prebytok.

Prízvukovanie týchto výhod sa zakladalo viac-menej na prospekte ministerstva financií, ale vo väčšine prípadov ani jedna z nich nebola zapísaná do listiny upisujúcou stránkou podpísanej.

Preto Najvyšší súd považuje ich len za »motívy«, pre ktoré stránka smluvu uzavrela a vyvodzuje, — s poukazom na § 901. rak. obč. zák., — že tieto musia zostať na smluvu bez vlivu, keď výslovne nebolo ujednané, že sa osobný záväzok vylučuje. Poukazuje i na to, že v rozhodujúcej dobe uzavierania smluvy mali i tie papiere v skutočnosti im prikladané vlastnosti. (Srov. Rozsudky zo dňa 11. júna 1919. Rv. II. 175/19, zo dňa 11. mája 1920. Rv. I. 178/20.)

Jednotliví upisovatelia boli chytrí a vzali si od banky výslovne prehlásenie, že len s úrokami válečných pôžičiek zaplatí sa bankou im poskytnutá čiastka, a že táto sa stane splatnou len, keď už válečná pôžička bude vyplatená. V tomto prípade nemá banka nároku proti upisovateľovi žalobou vystúpiť a pokiaľ by to urobila, má sa, pri dnešnom stave vecí, žaloba jej — jako predčasná — zamietnuť. (Viď podobný rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 27. septembra 1921. Rv. I. 495/21.)

Zostane ešte uvažovať jedon ďalší, asi taktiež všeobecný moment: keď banky daly svojim komitentom na vedomie, že upísané válečné pôžičky obstaraly, len vo veľmi zriedkavých prípadoch sdělily im súčasne, od koho ich obstaraly. Závisí ovšem mnoho na doslovnom znení uvedomenia. A vo všeobecnom prípade má komitent právo dľa 3. odst. § 381. obch. zák. banku jako pôvodnú komisionárku za priamu kontrahentku (za odpredávateľku) pokladať, a týmto prišla celá otázka na nové kolaje. Nestoja voči sebe povereník a komisionár, ale odpredavateľ a kupiteľ a v tomto prípade sa má otázka riešiť dľa pravidiel kúpopredaju, prevedenie vlastníctva a s týmto súvislé presunutie následkov náhody nemohlo sa stať ľahko, jednoduchým prejavom odpredavateľovým (pôvodne komi-



sionárom), a mlčaním kupiteľovým, jako som hore u komisionára povedal. Pri rozoberaní problému teraz nadhodeného má sa vziať v úvahu: dokedy je zákazník oprávnený použiť práva, ktoré mu priznáva odst. 3. § 381. obch. zák.: či ihneď po prevzatí upovedomenia musí ho vykonať, alebo môže to urobiť i v spore, (v tomto smere budú dobrými pomôckami rozsudky Najvyššieho súdu zo dňa 28. septembra 1920, Rv. 160/20, zo dňa 9. novembra 1920, Rv. II. 197/20, zo dňa 7. decembra 1920, Rv. II. 246/20, zo dňa 24. januára 1921, Rv. I. 698/20, zo dňa 4. júla 1922, Rv. I. 315/22, ktoré boli síce vynesené v iných záležitostiach, ale s touto otázkou dôkladne sa zabývajú). Ale o tom všetkom, jako i o presunutí následkov náhody prehovoríme si snáď v budúcom článku.

Prof. Dr. K. Laštovka:

## Rozhodnutí N. Spr. S. R. Č. S.

**Zrušení služebního poměru pragmatikální úřednice jen proto, že jest cizinkou (choť cizince) není přípustno.**

Stěžovatelka, provdaná za maďarského příslušníka, byla převzata definitivně jakožto poštovní adjunktka skupiny D. do čl. služby. Později byla propuštěna, jelikož jakožto manželka maďarského státního příslušníka po rozumu ustanovení § 1. služební pragmatiky pozbyla způsobilosti pro podřízení úřadu, který jest vázán na československou státní příslušnost.

Nejv. spr. soud stížnosti vyhověl nálezem ze dne 16. června 1923, čís. 10.468 z těchto důvodů:

Podle § 1. služební pragmatiky státních zaměstnanců ze dne 25. ledna 1914, čís. 15. ř. zák. smí býti ustanovena za státního úředníka toliko osoba, která vyhovuje určitým podmínkám, mezi nimiž jest vytčeno i státní občanství.

V konkrétním případě, jak podává se ze spisů, neměl Nejvyšší spr. soud příčiny řešiti, zda-li uvedená norma služební pragmatiky jest předpisem kogentním, jehož porušení by případné jmenování cizozemce činilo nezákonným, anebo zda jest toliko rázu instrukcionelního, připouštějíc eventuelní dispensaci, neboť v tomto případě není o tom sporu, že stěžovatelka byla jmenována státní úřednicí pragmatikální, a úřad nepopírá platnost toho jmenování, nýbrž naříkaným rozhodnutím ve znění, jak bylo intimováno, toliko jím za právoplatný uznaný služební poměr prohlásil za zrušený, ježto prý stěžovatelka stala se nezpůsobilou úřad podřezeti.

Za důvod zrušení služebního poměru udává úřad jen okolnost, že stěžovatelka jest manželkou maďarského státního příslušníka.

Za tohoto stavu věcí nebylo také třeba zaměstnávat se otázkou, zda-li stěžovatelka, přes to, že byla ustanovena československou státní úřednicí pragmatikální (§ 236., bod č. 4. a § 16. zákona ze dne 9. dubna 1920, čís. 236. Sb. z. a n.), přece sleduje státní občanství svého manžela po